

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΒΑΡΑΤΑΣΗΣ

Λοχαγός του Πυροβολικού,
Διοικητής της Φιλελληνικής Φάλαγγος, πεθών εν Δομοκῷ.

Α δεινά του πολέμου δὲν συνίστανται μόνον εἰς τὴν ἐπὶ
μῆνας ὑποδούλωσιν τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων. Ἐκ τῶν
σημαντικῶν ζημιῶν τοῦ τελευταίου πολέμου, εἶνε καὶ ὁ
θάνατος προσφιλῶν τῆς Πατρίδος τέκνων.

Ὁ τελευταῖος νεκρὸς τοῦ πολέμου ἦτο καὶ ὁ πολυτι-
μώτερος. Ὁ Περικλῆς Βαρατάσης.

Ὁ γενναῖος διοικητής τῆς Λεγεῶνος τῶν Φιλελλήνων, ἔπεσε μαχό-
μενος ἔφιππος, προστατεύων μὲ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἄνδρας του τὸν ἐκ Δομο-

κοῦ ὑποχωροῦντα στρατόν. Ἐἶνε πικρὸς ὁ θάνατος ἀξιωματικοῦ κρατερῶς προκινδυνεύσαντος ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἀλλὰ ποία τιμὴ, τὸ πίπτειν ἐν ὄρα ὑποχωρήσεως διὰ νὰ σωθῆ ὀλόκληρος στρατὸς κινδυνεύων νὰ κυλωθῆ. Τοιοῦτος θάνατος εἶνε ἀξίος εἰς τὰς τιμητικωτέρας νὰ ἀπαθαντισθῆ σελίδα τῆς Ἱστορίας.

Ὁ Βαρατάσης ἦτο ἐξόχου ἐπιστημονικῆς μορφώσεως ἀξιωματικός. Διὰ τὸν Βαρατάσην, τὸν βαθὺν γνώστην τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, τὸν ἐμβριθῆ καὶ στρατηγικόν, ὅ,τι καὶ ἂν λεχθῆ τιμητικόν, τῷ ἀξίζει. Δὲν ἦσαν μόνον οἱ συνάδελφοί του, οἱ ὁποῖοι ἐξεπράζοντο πάντοτε μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ περὶ τῆς ἀξίας του. Τὸ ἐμαρτύρησεν αὐτῇ ἡ σφαῖρα ἣτις τὸν ἐξέλεξε, φθονερά καὶ φονική, ἵνα αἱματώσῃ διὰ στεφάνου ἀμαράντου τὸ μέτωπόν του, στεροῦσα τὸ Ἑλληνικὸν στρατεύμα τοῦ ἀλκιμοτέρου βραχίονος.

Ὁ Βαρατάσης ἐμελλε νὰ καταστῆ ἐξοχότης ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατεύματι. Ἐν Ἑλλάδι ἀτυχῶς ἡ ἀξία τῶν ἀξιωματικῶν κανονίζεται ἀναλόγως τῶν σειρητιῶν καὶ τῶν ἐτῶν. Καὶ ὅμως, ὁ λοχαγὸς Βαρατάσης θὰ ἦτο ἄριστος ὡς ταξίαρχος, ἄριστος ὡς ἐπιτελάρχης. Τὰ τελευταῖα πολεμικὰ γεγονότα κατέρριψαν πλέον τὰς προλήψεις. Οἱ βαθμοὶ οἱ ἀποκτώμενοι ἀνέτως, ἔνεκα ἀρχαιότητος ὑπηρεσίας καὶ οὐχὶ κατόπιν εἰδικῆς σπουδῆς καὶ εὐσυνειδήτου μελέτης, δὲν δύνανται νὰ ἔχουν πλέον καμμίαν σημασίαν. Μόνον ἤττας καὶ ὑποχωρήσεις χαρίζουν εἰς τὸ Ἔθνος. Ὁ Βαρατάσης ἐμελέτα. Τὸ βάθος τοῦ σπουδαστηρίου του ἀπέτελει δι' αὐτὸν ιδεῶδες. Ἡ μελέτη δ' αὐτῇ τὸν ἔκαμε νὰ μὴ ἀμνημονήσῃ τοῦ καθήκοντος ἐν τῇ ὄρα τοῦ κινδύνου.

Ἔ, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι οὕτω ἀποθνήσκων, θὰ ἠσθάνθη κάποιαν ἀνακούφισιν. . .

Ὁ Βαρατάσης ἐξεπαιδεύθη ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Βελγίου, ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα κατετάχθη τῷ 1882 εἰς τὸ πυροβολικόν, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ. Ἡ πρώτη μόρφωσις ἦτο ἀσφαλῆς, στερεά. Ἄλλ' εἰς τὰς Ἀθήνας ἐλθὼν, ἦτο πολὺ εὐκολὸν νὰ λησμονήσῃ ὅ,τι ἔμαθεν. Αὐτός, ἀπ' ἐναντίας ἐμελέτησε καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του.

Ὁλιγόλογος, μετριόφρων, ἐβδελύσσετο τοὺς παχεῖς λόγους καὶ τὰς ἀκαίρους ἐπιδείξεις, οὐδὲ τὸν ἔβλεπέ τις ξιφοκοποῦντα ἀνά τὰς λεωφόρους ἢ εἰς τὰ καφενεῖα διημερεύοντα. Ὅσον προσηγῆς ἦτο ἐν τῇ κατ' ἰδίαν ἀναστροφῇ, τόσον αὐστηρότατος ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος. Ἐἶρων, δηκτικός, λάτρης τῆς ἀληθείας, ἐνέκλειεν εἰς ἐλαφρὸν μειδίαμα μίαν ἀόριστον πικρίαν. Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του ἐσπινθηροβόλει ἡ εὐφυΐα, ἐνῶ εἰς τὸ μικρόν,

Σ. Δ. Π. Σ. Ἡ «Ποικίλη Στοά» νύτυχσε νὰ διασώσῃ εἰς τὴν Πανακοθήκην αὐτῆς τὴν ἐπιτυχέστεραν καὶ λαμπροτέραν εἰκόνα τοῦ πολυκλαύστου **Π. Βαρατάση**, ἧς ἡ ἐπιτυχία ὀφείλεται εἰς τὸν ἐν Γερμανία καλλιτέχνην, τοσοῦτον πιστῶς ἀποδώσαντα τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀληθοῦς ἥρωος, ἐκ τῆς μόνης καὶ τελευταίας φωτογραφίας τοῦ **Π. Βαρατάση**, ἣν διέσωσε καὶ εὐγενῶς ἐχορήγησεν ἡμῖν ὁ κάλλιτος φίλος κ. **Κ. Δ. Κόνδολας**.

τὸ ἀσθενικὸν σῶμά του ἐκρύπτοντο θησαυροὶ ἀγαθότητος καὶ καλοσύνης.

Κατὰ τὰς μεθορίας συμπλοκάς τοῦ 1886 ἐν Θεσσαλίᾳ ὁ νεαρώτατος τότε Βαρατάσης, ὡς ἀνθυπολοχαγός, ἔκαμε θαύματα μὲ τὴν πυροβολαρχίαν του, διακριθεὶς ἐν τῇ εὐστοχίᾳ τῶν βλημάτων. Ἄλλὰ τὸ θάρρος ἐκεῖνο ἔμελλε νὰ υπερακοντίσῃ ἢ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ ἐπειδειθεῖσα ἀνδρεία του. Ἀτάραχος, ψυχραίμος, μὲ τὸ ἰνδαλμα τῆς Πατριδος πλημμυροῦν τὰ στήθη του, ἐξετίθετο εἰς τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας, ἐνθαρρύνων ἀδιακόπως τὴν προσφιλῆ του Λεγεῶνα. Δὲν ἐστάθη οὔτε στιγμὴν.

Ἄλλ' ἂν ὁ Βαρατάσης ὑπῆρξε θῦμα τοῦ ἀδόξου πολέμου, ἐν εἰρήνῃ ὑπῆρξεν ὁ προφήτης τῆς καταστροφῆς.

Ἐδικάζοντο ἐν τῷ Στρατοδικεῖῳ οἱ εἰς Κρήτην μεταβάντες ἀξιωματικοί. Ὁ Βαρατάσης ἦτο στρατιωτικὸς συνήγορος. Πρόεδρος δὲ εἰς συνταγματάρχης, ὁ ὁποῖος κατόπιν εἰς τὰ σύνορα εὐρεθεὶς, μὲ τὸν πρῶτον κανονοβολισμὸν ἀφίκετο ἐπειγόντως εἰς Ἀθήνας. . .

Ὁ Βαρατάσης δι' ἑμιλίας εὐφυστάτης, υπερήσπισε τοὺς ὑποδίκους ὑπομνήσας ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε καταδικασθῆ εἰς τὸν διὰ μαρτυροῦ θάνατον. Ὁ Βαρατάσης, ἐμνήσθη τῆς κακῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ εἰπὼν ὅτι στρατὸν δὲν εἶχομεν, ἀφοῦ οὐδεμίαν ἐλήφθη περὶ αὐτοῦ φροντίς. Ὁ Πρόεδρος τότε τοῦ δικαστηρίου, πολεμικώτατος ἐν εἰρήνῃ, ἐπετίμησεν ὀργίλως τὸν Βαρατάσην, ὅστις μὲ τὸ εἰρωνικὸν μειδιᾶμά του, τῷ ἀπαντᾷ, οἰοεὶ προφητεύων τὸν ἐνδοξὸν θάνατόν του :

— Τὸ καθήκόν μου τὸ γνωρίζω· θὰ ἔλθῃ μία ἡμέρα νὰ τὸ ἐκτελέσω κ. Πρόεδρε. . . Καὶ τώρα ἀφαιρέσατέ μου τὸν λόγον. . .

Πράγματι. Ὁ φιλότιμος στρατιώτης μετ' ὀλίγον ἐδέχθη τὴν ἐχθρικήν σφαῖραν.

Καὶ ἀπέθανεν ὁ Βαρατάσης τοῦ ὁποῖου τὸν ἡρωϊσμὸν οἱ φιλέλληνες, ὠμολόγησαν ὡς ἔκτακτον. Ὁ Γάλλος λοχαγὸς τῆς Λεγεῶνος Καθασό, εἶπεν ὅτι «ἐὰν ἕως χθὲς ὁ Βαρατάσης ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦδη ὁμοῦ τὸν διεκδικεῖ ἡ Εὐρώπη ἐπ' ὀνόματι τῆς Λεγεῶνός της!» Ὁχι! Ἡ Ἑλλάς τὸν διεκδικεῖ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν Εὐρώπην, διότι ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἔχει πολλοὺς ὡσὰν τὸν Βαρατάση.

* *

Εἰς τὰ παλαιὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἔμεινεν, ἀλλὰ νεκρός, ὁ ἀνδρείος λοχαγός, ὡσεὶ μὴ θέλων νὰ χωρισθῆ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ υπερήσπιζε μέχρι θανάτου, βαρυνθεὶς τὰς ἀδόξους ὑποχωρήσεις. Ἐκτιθέμενος εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν ἐχθρικῶν πυροβόλων, τὸ ἔπραττε βέβαια ἐξ υπερβαλλούσης ἐθνικῆς φιλοτιμίας εὐρεθεὶς ἐν τῇ πλημμύρᾳ τῶν μετριοτήτων.

Ἐφρονεῖθη τοποθετηθεὶς τελευταῖος κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ἐκ Δομοκοῦ, ἀλλὰ καὶ πρῶτος εἰς τὸ ἐχθρικὸν πῦρ. Ἐφρονεῖθη ἠγούμενος τῶν εὐγενῶν φιλελλήνων του — τῆς σθεναρωτέρας κατὰ τῆς ἀδίκου Εὐρώπης διαμαρτυρίας τῶν φιλελευθέρων ψυχῶν. Ἀπέθανεν εἰς ἀπλοῦς λοχαγός τοῦ Πυροβολικοῦ, διὰ νὰ ζήσει ἐσαεὶ εἰς Βαρατάσης! Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις εὐγνωμόνως ἐγκολποῦται τὴν μνήμην του, μνήμην δόξης καὶ μεγαλείου ἐν ἡμέραις πένθους καὶ δοκιμασιῶν. Ὁ τάφος του ὁ ἐρημι-

κός, πλησίον ἐνός ἐκκλησιδίου, μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν, θὰ ἦνε μνημια εὐγενοῦς ἐθελοθυσίας, μνημια μαρτυροῦν ὅτι δὲν ἐξέλιπον παρ' ἡμῖν οἱ ἥρωες, καὶ ὅτι ἂν ἡ Ἑλλάς ὑπέστη καταστροφὴν, εἶχεν ἐν τούτοις τέκνα ἄξια τῆς μαρτυρικῆς ἱστορίας τῆς, ἄξια τῶν εὐκλεῶν παραδόσεών τῆς, τοῦ ἀθανάτου ὀνόματός τῆς ! . . .

Κ.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Σ. ΠΑΠΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ.— Τιμὴ, πατρίς, ἀγάπη, ἀπετέλουν τὸ σύνθημά του. Γλυκός, κατ' ἐξοχὴν αἰσθηματικωτάτη ψυχὴ, περιέβαλλε δι' ἀρρήτου ἀφοσιώσεως οἰκογένειαν, φίλους, συναδέλφους, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ βλῆμα, τὸ ὅποιον ἐπλήξε τὰ στήθη του, ἔτρωσε μὲ ἄλλος οὐδὲν τὴν καρδίαν παντὸς γνωρίζαντος αὐτόν. Ὅνομα ἄγνωστον ἴσως εἰς τοὺς εὐρεῖς στρατιωτικούς κύκλους, ἀλλ' ὅσον ἄγνωστον, τόσον ἔξοχον ὡς ὄνομα ἐκπροσωποῦν αὐτόχροημα τὴν ἀρετὴν, τὴν εὐσυνειδησίαν, τὸ καθήκον, τέλειον ὑπόδειγμα γενναίου χαρακτήρος ὑπὸ τε στρατιωτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἔποψιν.

Ἐγεννήθη τὴν 7ην Μαρτίου τοῦ 1857. Παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρός του ἐγγράψαντος αὐτὸν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν, μετὰ λαμπρὰς Γυμνασιακὰς σπουδὰς, ἐξ ἰδίας ἀφοσιώσεως καὶ μεγάλης ἀγάπης πρὸς τὸ Στρατιωτικὸν σάδιον, κατετάχθη ἐθελοντῆς εἰς τὸ Πυροβολικὸν καὶ ταχέως προαχθεὶς εἰς Ἀξιωματικόν, διέπρεψε κατὰ τὰς συμπλοκάς τοῦ 1886. Θαυμασθεὶς τότε γενικῶς διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ ὁ *Α. Παπαναστασίου*, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς Γερμανίαν πρὸς εὐρυτέραν μόρφωσιν ἐν τῷ ὄπλῳ του, φιλοτίμως δ' ἐκεῖ ἀσχοληθεὶς, ἐνωρίτατα, εἰ καὶ νεαρός ἔτι, ἐδημιούργησεν ἑαυτόν, ἓνα τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ἡ γενναϊότης τοῦ πολυκλαύστου *Α. Παπαναστασίου*, ἐγένετο καταφανὴς πάλιν εἰς τὰς μάχας τῆς Ἡπείρου, ἔνθα μὴ δυνάμενος ν' ἀπρακτῆ, ἐπιμόνος καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἔχων ἔμφυτον ἐν αὐτῷ τὸ πολεμικὸν αἶσθημα, παρ' ἀποτροπὰς ἄλλων, ἀπήτησε ν' ἀναλάβῃ καὶ ἀνέλαβε τὴν Διοίκησιν σώματος ἐν τῇ ἐπιθέσει κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐντελῶς ἀψήφῳ τὸν θάνατον καὶ μόνον ἰδεῶδες ἐγκλείων εἰς τὴν μεγάλῃν αὐτοῦ ψυχὴν τὸ ὄνομα τῆς Πατρίδος του, ἔπεσεν, ἐκουσίως μαχόμενος ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐκάλεσαν αὐτὸν τοῦ ἀρχηγείου αἱ διαταγαί, ἀλλὰ τῆς δούλης πατρίδος ἡ φωνή.

Εἰς τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἀποδίδεται ἐκφραστικὸς ὁ ὅλος χαρακτηρισμὸς τοῦ συμπαθεστάτου καὶ διακεκριμένου ἀξιωματικοῦ τούτου. Ἐπολέμησεν ὡς ἥρωας καὶ ἀπέθανεν ὡς ἥρωας. Ἦτο μετὰ τῶν ἀγνώστων ἐκείνων ἡρώων τῆς μετριοφροσύνης καὶ μετριοπαθείας, οἵτινες ἀπέχουσιν ἐν σιγῇ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὀφείλουσαν νὰ ἐκπληρώσουν ἐν καθήκον καὶ τότε μόνον φροντίζουσιν πῶς νὰ τὸ ἐκπληρώσουν μετὰ τῆς μεγαλητέρας ἀφοσιώσεως καὶ ἐπιτυχίας. Καὶ ὁ θάνατός του ἐπῆλθε, ὡς τὸ ἰδανικὸν συμπλήρωμα μιᾶς τοιαύτης ἀθορύβου προσωπικότητος. Φύλλα δάφνης θαλερᾶς σκορπίζομεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τιμημένου στρατιώτου, ὅτ' τὸ δεδοξασμένον ὄνομα, ἐνσαρκοῦν τὸν ἡρωϊσμόν καὶ τὴν ἀληθῆ αὐταπάρνησιν, ἀνεγράφη μετὰ τῶν πρωτίστων τῆς Πατρίδος προμάχων.

✠

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.— Ἐκ τῶν ἀρίστων καὶ μᾶλλον φιλοτίμων Ἀξιωματικῶν, αἰτίποτε διακριθεὶς διὰ τὴν εὐτολίμειαν καὶ τὰ μεγάλα αὐτοῦ αἰσθημάτα, ἔπεσεν ἐνδόξως κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Δομοκῷ μάχῃ, προσθεὶς τὸν ὀβολόν του εἰς τὴν δόξαν τῆς οἰκογενείας του καὶ αὐξήσας τὸ πλοῦσιον κεφάλαιον τῶν ὑπὲρ Πατρίδος οἰκογενειακῶν θυσιῶν. Αἱ περιφανεῖς οἰκογένειαι τῶν Μαυρομιχαλῶν ἔχουσιν τὴν κληρονομικὴν των ἀνδρείαν καὶ προωρίσθησαν ὑπὸ τῆς Προνοίας νὰ προσφέρωσι κατὰ περιόδους τῇ Πατρίδι ἀνθρωπίνους θυσίας εἰς τὸν